

אין צדין פרק שלישי ביצה

כו.

עין משפט
גזר מצוה

כב א ב ג מ"י פ"ב
המלכות י"ט הלכה
ג סמג לאון סה טור שו"ע
א"ח סי' מ"ח סעיף ט
[וטו"ש ע"ד סימן ע"ב
סעיף ג]:

רבינו הנגאל

אם יש בו כו' אוקימנא
ברואין מומין ביום טוב
פליגי, והאי דקתני נפל
לבור איצטרך, סד"א
משום צער בעלי חיים
ליערים ולסלקיה כו'
יהושע, דתני אורו ואת
בנו שנפלו לבור, ר'
יהושע אומר מעלין את
הראשון על מנת לשוחטו
ואינו שוחטו, ומערים
ומעלה את השני כו',
קמ"ל דלא עבדין כו'
יהושע, ולא יעלה הוה
צריך למהתא, ואגב הדא
יעלה, ואי עבר ואסקיה
לא יאישוט, וא"ע נדפל
ביה השתא מום קבוע
והוה ליה מערב י"ט מום
עובר, מהו דתימא כיון
דהוה ליה מערב י"ט מום
עובר, והאידנא הוה ליה
מום קבוע, דעתייה עלויה
הוה מאתמול ולא מוקצה
הוא, קמ"ל. ת"ר בבור
תם שפול לבור, ר' יהודה
הנשיא אומר ירד מי שבקו'
במומין ויראה כו'. אמר
ל' הרי אמרו אין מבקרין
מומין ביו"ט, נולד בו מום
מערב י"ט אין מבקרין
אוהו ביו"ט, נולד בו מום

ע"כ לא בעי למימר דאין זה מן המוכן שהוא מוקצה דהא ר"ש לית
ליה מוקצה אלא ה"פ כל שאין מומו ניכר שלא ראהו חכם מעיי"ט ולא
היה נודע אם היה קבוע אין זה מן המוכן כלומר אין היתרו היתר
דאין מוכן להכשיר דאין רואין מומין צ"ע וטעמא משום דנראה
כמתקן או כון את הדין שהוא אסור

משום שבות ע"כ פירש רש"י וקשה
דאין זה מן המוכן משמע דאפילו
צקרו חכם כיון שלא נודע שהוא מום
קבוע מאתמול אוסר ר"ש ולפ"ה
משמע דוקא דאינו מוכן להכשיר
לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי וע"כ
דצצת מוכח צהדיא צפרק כ"ה
(שנת 79 מו: וס) דמטעם מוקצה
קאמר דפריך מהכא דר"ש אית ליה
מוקצה והא לית ליה מוקצה לר"ש לכן
י"ל דמטעם מוקצה קאמר דאין זה
מן המוכן ואפילו עבר וצקרו מ"י
אסור משום מוקצה ופליגי צרואין
מומין וגם פליגי צמוקצה מיתורא
דקתני אין זה מן המוכן והא דפריך
הכא בגמ' פלגנו צרואין מומין צעלמא
ר"ל דלא נפל לבור ולעולם כלישנא
דמתנימין דמוקצה וכן הא דקאמר
בגמרא מהו דתימא כיון דדעתייה
עלויה נשחטיה קמ"ל ר"ל דאסור
משום מוקצה ואפילו אם צקרו דיעבד
אף לר' יהודה כיון שלא היה צו מום
קבוע מאתמול ור"ש אסר אפילו אם
היה צו מום משום מוקצה כדפירש'
דלא כדאב צר אומי' וא"ת מ"ש

דבכל דוכתא מחמיר רבי יהודה טפי מוקצה מרבי שמעון וי"ל
דטעמא רבה אית ליה: הואיל דס"ל דרואין מומין ביום טוב וידוע
שמום קבוע היה מאתמול א"כ אין כאן מוקצה דהא מאתמול דעתייה
עלויה אבל לר"ש אית ליה דאין רואין מומין הלכך לאו דעתייה עלויה
מאתמול על כן אסור אפילו אם צקרו דיעבד:

תנן רבנן בבור תם שנפץ לבור ה"ג. דר' יהודה הנשיא לית ליה
מוקצה דקאמר אם יש צו מום קבוע ואפילו אם נפל צ"ע
יעלה וישחוט ולית להו להני תנאי מוקצה בצבור דלעולם דעמו עליו
שמה יפול צו מום ואם לאו שאין צו מום מאליו לא ישחוט וא"ת
פשיטא והא תם הוא וי"ל לא יעלה בהערמת שחטיה כדפירש' לעיל
ועל ר' יהודה דמתני' לא בעי לשנויי הלא דלא בעי לשנויי שניא
דחיקא ולא יעלה בהערמת שחטיה קאמר הואיל דאית ליה שניא
אחרתא דר' יהודה אית ליה מוקצה בצבור וצריך לאוקומי בצעל
מום ע"כ דהא אית ליה מוקצה אבל לרבי יהודה הנשיא דלית ליה
מוקצה בצבור דהא בתם שנפל לבור מיירי לא מני' לשנויי הכי שנפל
צו מום קבוע צ"ע דמתני' לרבי יהודה צמתניתין עוד פרש"י פי'
אחר דלא גרס תם צברייתא אלא ה"ג צבור שנפל לבור וכו' אם יש
צו מום קבוע שידוע צו מום מערב י"ט ישחוט ואם לאו אלא נפל
צו מום היום לא ישחוט אפילו אם העלהו משום דהוי מוקצה ולרבי
יהודה נשיאה אית ליה מוקצה ולא פריך הש"ס כדפריך הש"ס לעיל
לרבי יהודה דמתני' פשיטא דמוקצה הוא דודאי לרבי יהודה דמתני'
פריך שפיר דמאי אצטרך לאשמעינן אי משום מוקצה בהרבה
מקומות שמעינן דרבי יהודה דמתני' אית ליה מוקצה אבל ארבי
יהודה הנשיא אצטרך לאשמעינן (דרבי יהודה) דאית ליה מוקצה
ותימא דצשליה מכלתין (79 מ.) מספקא ליה לרבי יהודה הנשיא אי
אית ליה מוקצה ואמאי לא פשיט ליה מהתא וי"ל דלא פסיק להוכיח
מהכא דאיכא לפרושי תרי לישני כדפי' דלחד אית ליה מוקצה ולחד
לית ליה מוקצה ומספקא ליה אי כהאי לישנא אי כהאי לישנא לכך
לא היה לו להוכיח מהכא: [וע"ע תוספות שנת מה: ד"ה לדבריו]:

אלא
מדורות שלפניהם היה ורבי תלמידו היה כדאמר בתוספתא עירובין (79 מ.)
וצמסת שבת (79 מ.): א"ר כשהיינו לומדים תורה אלל ר' שמעון
צתקוה היינו מעלין לו שמן כו' וקאמר ליה ר' שמעון צן מנסיא לרבי
שהי' נולד בו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו
לכתחלה אבל אם עבר וצקרו שוחטו שיהי' אינו מתקן כל כך שקרוב
היה צו מום מערב י"ט אין מבקרין אותו

אם יש צו מום. על כרחק ר' יהודה מוקצה אית ליה וצמום הנופל
צו ביום טוב לא שרי ללאו דעתייה עלויה מאתמול וה"ק צבור צעל
מום שלא ראהו לחכם מצעוד יום להחירו ונפל לבור צ"ע ירד
מומחה ויראה מום שהיה צו אמתול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט
משום דמוקצה ליכא דמאתמול דעתייה

עלויה: אין זה מן המוכן. לאו משום
מוקצה אסר ליה דהא לית ליה
מוקצה אלא לפי שמתירו צ"ע נראה
כמתקן א דהוה ליה כון דין לגור
ציה משום שבות) וה"ק אין התרמו
היתר ואינו מוכן להכשר: גמ' אי
נימא צרואין כו'. דהא ודאי משום
מוקצה לא הוי טעמייהו דאיפכא
שמעינן להו אלא משום ראיית מום
דר"ש סבר אין רואין כיון דהוה ליה
כיושב ודן דין: פלגנו צעלמא. צלא
נפל לבור: לערים. לומר ודאי ימלא
צו מום: ולסקיה רבי יהושע.
דאמר צפרק משילין (למן 79 מ.) אותו
ואת צו שנפלו לבור מעלה את
הראשון ע"מ לשחוט ואינו שוחט
וחוזר ומעלה את השני ראה זה שוחט
ראה זה שוחט: אי הכי דנפילת צור
דקטק לאשמעינן דלא יעלה נקט
ליה ואם לאו לא יעלה מצעדי ליה
דהא עיקר משום העלאה נקט לה
ושחטיה פשיטא לן: לא לריבא
דעבר ואסקיה. ומשמעותא דלא
לסקיה מרש"א ש"מ דקתני ירד
המומחה ויראה ולא קתני יעלה ויראה

והדר אשמעינן אחרתיה דאי עבר ואסקיה ולא מלא צו מום לא
ישחוט: דנפל ציה מומת. השתא וה"ק אם יש צו מום קבוע
מעיי"ט יעלה וישחוט ואם לאו דלא היה מעיי"ט אלא היום אפילו
עבר והעלהו לא ישחוט: והא מוקצה הוא. אי מאתמול לא הוה ציה
מום כלל פשיטא דלא ישחוט דהא אשמעינן רבי יהודה צכמה דוכתי
דאית ליה מוקצה: קמ"ל. דאי לא הוה קבוע מערב י"ט לא ישחוט
משום דמוקצה מתמת אסור הוה אי נמי משום דעבר ואסקיה:
צבור תם שנפל לבור גרסינן צברייתא. דלית להו מוקצה להך תנאי
צצבור דכל שעתא דעתייה עלויה שמה יפול צו מום: ירד מומחה.
ולא לערים ולסקיה: ר' יהודה הנשיא הוה רבי ולא היינו רבי יהודה
דמתנימין דסתם ר' יהודה הוה ר' יהודה צר אלעאי: אם יש צו
מום. אפילו נפל צו היום: יעלה וישחוט. דלית ליה מוקצה בצבור:
ואם לאו. ועבר ואסקיה לא ישחוט אפילו נפל צו מום לאחר
העלאה וקנסא הוה משום דעבר ואסקיה (א"ר) לא ישחוט לא יעלה
בהערמת שחטיה קאמר דלא ישחוט לא אצטרך דהא תם הוא
ומתניתין דלא שנינן הכי משום דמתניתין לא מלינן לאוקומיה בתם
משום דרבי יהודה מוקצה אית ליה ולא מני' למימר אם יש צו מום
שנפל צו צ"ע יעלה וישחוט וכיון דע"כ צעל מום תוקמה לא
אצטרך לשנויי סיפא צשניא דחיקא ולמימר דלא ישחוט לא יעלה
קאמר דהא מני' לשנויי שפיר כדשנינן דאשמעינן ואם לאו דלא היה
קבוע מצעוד יום דאפילו עבר ואסקיה לא ישחוט וא"ע דאתעבד
ליה מום קבוע השתא: לשון אחר לא גרס צברייתא צבור תם
אלא כי מתני' גרסינן צברייתא צבור שנפל לבור. ומתוקמא הכי
צבור שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה דלא
נערים ונקסיה מעיקרא: אם יש צו מום. אם ימלא צו מום היום
שהיום לא נעשה יעלה וישחוט ואם לאו אלא צו מום היום
אפילו העלהו לא ישחוט ולרבי יהודה נשיאה ליכא למפרך כדפרישין
לעיל פשיטא דלא ישחוט דהא מוקצה הוא דאילו לדידיה אצטרך
דהשתא הוה דאשמעינן דאית ליה מוקצה: א"ר ר' שמעון צן מנסיא
הכי אמרו. רבותינו דורות שלפנינו אין רואין מומין דר"ש צן יוחי

א) שנת מו: ג) [למן ל.],
א) או דהוה ליה. כ"ל
מח"מ, ד) [למן ל.],
ה) רש"א וע' רש"ל שמתק
מן ועבר ואסקי עד משום
דעבר ואסקי, ו) [ל'
הש"א].

מוסף תוספות

א. מוסף תוספות
לגורמות דבכור דמי
דייק לישנא דאין זה מן
המוכן. שניה. ב. דר'
יהודה סבר רואים ר'
שמעון סבר אין רואים,
ואפילו עבר וצקרו פליגי
במוקצה ר' שמעון אסר
במוקצה. ת"פ. ג. דייק
מדלא קתני ר"ש אסור לפי
שאין רואין מומין ביו"ט
דהוה משמע לכתחילה
אסור אבל כדעבר
במוקצה. מוס' שנת מו: ד"ה
והתן. T. [והא] בהא
תליא. שניה.